

SOCIALINĖ GEROVĖ EKONOMIKOS POKYČIŲ KONTEKSTE

Neringa MAKOVSKAJA^{1*}, Laima OKUNEVIČIŪTĖ NEVERAUSKIENĖ^{1,2}

¹*Ekonomikos inžinerijos katedra, Verslo vadybos fakultetas,*

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Saulėtekio al. 11, Vilnius, Lietuva

²*Lietuvos socialinių tyrimų centras, A. Goštauto g. 9, LT-01108 Vilnius, Lietuva*

**El. paštas neringa.makovskaja@stud.vgtu.lt*

Santrauka. Europos Sąjunga yra laikoma didžiausią ekonominį potencialą turinti struktūra. Tačiau ateityje yra numatomas ženklus ekonominio augimo sulėtėjimas ar net stagnacija, kuriai didžiausią įtaką turi socialinė atskirtis ir didėjanti gyventojų poliarizacija. Straipsnyje nagrinėjamos socialinės gerovės ir ekonominio augimo sąryšio teorijos suponuoja, jog egzistuoja glaudus ryšys tarp gyventojų galimybių diferenciacijos ir tvaraus ekonominio augimo. Tyrimo metu atlikta mokslinės literatūros analizė parodė, jog šalys, kuriose vykdoma sėkminga socialinė prevencija, turi didesnę ekonominio augimo potencialą. Norint įvertinti, kurios ES šalys sėkmingiausiai tvarkosi su socialinėmis problemomis, buvo atliktas daugiakriteris vertinimas taikant SAW metodą. Atlikus pirmąją analizę buvo nustatyta, jog šalys, skiriančios didesnę dėmesį socialinių problemų prevencijai, pasižymi geresniais valstybės ir rinkos santykiais bei didesniu piliečių pasitikėjimu valstybės vykdoma politika ir siekiu prisidėti. Toks visuomeninės veiklos tandemas stabilizuoja ir gerina valstybių ekonominę ir socialinę padėtį. Gauti rezultatai leido įvertinti ryšio tarp socialinės gerovės ir ekonominio augimo egzistavimą. Atlikus koreliacinę analizę pastebima, jog augantys socialinės gerovės rodikliai gali turėti įtakos ekonominiam augimui ir tarp jų egzistuoja ryšys.

Reikšminiai žodžiai: nelygybė, skurdas, socialinė atskirtis, ekonominis augimas, Europos Sąjunga.

Įvadas

Vienas pagrindinių Europos Sąjungos išsikeltų tikslų sudaryti tokias sąlygas, kuriose egzistuotų gerovės valstybės, kurių pagrindas – žemas nedarbo lygis, didelė darbo kaina, stiprios socialinės garantijos, minimalus skurstančiųjų šeimų skaičius ir didelė socialinė sanglauda (Guogis ir Urvikis, 2011). Tokiu būdu siekiant ir didesnio ekonominio augimo. Tačiau toks veiklų tandemas yra neatsiejamas nuo darnios ir tvarios plėtos. Nuo 2013 metų, kai Europos Sąjunga išsiplėtė iki 28 valstybių, ji tapo viena iš didžiausių augimo potencialą turinčių susivienijimų. Tačiau kartu su plėtra sunkėjo ir jos valdymas bei gebėjimas laikytis bendrų užsibrėžtų tikslų. Skirtingas valstybių išsilavinimo lygis, ekonominiai, kultūriniai ir prioritetiniai skirtumai tarsi savaime visas šalis padalino į blokus, kuriuos nulemia šalių ekonominis stabilumas (Kozlovskij, 2018). Visos Europos Sąjungos valstybės narės nepriklausomai nuo jų ekonominio išsivystymo susiduria su skurdo, pajamų diferenciacijos bei socialinės gyventojų atskirties problema. Kopenhagos socialinės raidos deklaracijoje ir Pasaulio viršūnių veiksmų programoje pabrėžiama, kad skurdas, nedarbas ir socialinė atskirtis veikia kiekvieną šalį, (Mikulionienė, 2005) šitaip stabdydama socialinės gerovės užtikrinimą. Socialinė gerovė mokslinėje literatūroje yra traktuojama kaip visuomenės gerovė ir siejama su jos pažanga (Atkočiūnienė et al., 2014; Vorevičienė, 2016; John, 2020). Todėl tai tampa viena opiausių kliūčių tapti gerovės valstybėmis norint užtikrinti teigiamus ekonominius pokyčius. Viena iš gerovės valstybės definicijų yra įsipareigojimas išsaugoti ir garantuoti tam tikrą minimalų gerovės lygį savo piliečiams (Aidukaitė et al., 2012). Todėl labai svarbiu Europos Sąjungos raidos aspektu per paskutiniuosius dešimtmečius tapo socialinės gerovės lygio indikatoriai bei jų identifikavimas. Svarbu tinkamai įvertinti problemas mastą ir sudaryti sąlygas tinkamai stebėti ir lyginti šalis viena su kita. Susirūpinimas dėl skurdo, socialinės atskirties ir pajamų diferenciacijos suponuoja, jog socialinės gerovės nebuvimo problema Europos Sąjungoje yra itin aktuali. O socialinės gerovės rodiklių kaita ir modernizavimas rodo, jog šios problemos yra svarbios ir reikalauja naujų ir efektyvių sprendimų. Vienas svarbiausių pokyčių Europos Sąjungoje įvyko susitarus dėl Lakeno indikatorių rinkinio. Lakeno indikatorių rinkinyje didžiausias dėmesys buvo skiriamas gaunamų pajamų dydžiui ir pasiskirstymui, tačiau rinkinys apėmė ir tokias sritis kaip užimtumas, išsilavinimas ir sveikata (Prievelytė, 2016). Šis susitarimas privertė visas sąjungininkes aiškiai nurodyti nacionalinius šalies tikslus ir būdus, kuriais bus vykdoma skurdo, pajamų nelygybės ir socialinės atskirties prevencija. Moksliniai tyrimai rodo, jog socialinė gerovė yra glaudžiai susijusi su

ekonomikos augimu, kuris paprastai siejamas su BVP rodiklio pokyčiu. Tačiau norint tinkamai įvertinti ekonominį stabilumą šalyse, labai svarbu tinkamai identifikuoti žmonišką indėlio svarbą. Pabrėžtina, jog siekiant pamatuoti šalių ekonominį stabilumą vien BVP nebeužtenka, vis svarbesni tampa socialiniai, žmonių gerovės gyvenimo šalyje indikatoriai. Siekiant objektyviai įvertinti esamą socialinę ekonominę šalies būklę, būtina perkelti svorio centrą į žmonių gyvenimo gerovės ir kokybės kriterijus (Kozlovskij, 2018). Apie BVP kaip rodiklio šalies gerovės mato nepakankamumą akcentuojama daugelyje mokslininkų darbų (Castells-Quintana ir Royuela, 2017; Castells Quintana ir Mora, 2012; Clemens et al., 2018; Lopez, 2003; Reich, 2010), pažymėtini ir Nobelio premijos laureto darbai (Stiglitz, 2014, 2016). Pažymėtina, jog lietuvių mokslininkai savo darbuose pabrėžia skurdo, išsilavinimo, pajamų diferenciacijos rodiklių išskyrimo svarbą vertinant ekonominį potencialą (Gylis, 2003; Lazutka, 2003, 2007a, 2007b; Lazutka et al., 2013; Servetkienė, 2013; Šileika ir Zabaraukaitė, 2009; Zabaraukaitė ir Gruževskis, 2015).

Tai pagrindžia ryšio tarp socialinės gerovės ir ekonominio augimo nustatymo bei įvertinimo aktualumą.

Iškeltos hipotezės pagrindimas. Žmonių gyvenimo gerovė ir išsilavinimo lygis bei sveikata yra glaudžiai susijusi su šalies ekonomikos plėtra ir augimu.

Pateikiama pagrindinė idėja. Patvirtinti arba paneigti socialinės gerovės ir ekonominio augimo ryšio Europos Sąjungoje egzistavimą.

1. Požiūrių į socialinės gerovės įtaką ekonomikos augimui įvairovė

Viena stipriausių imperijų, apjungusių kelias dešimtis skirtingų tautų, galime laikyti Romos imperija. Tačiau skurdas, pajamų diferenciacija ir socialinė atskirtis suskirstė imperijos gyventojus į „elitą“ ir „mases“. Šios vidinės problemos sugebėjo sunaikinti beveik 400 metų gyvavusią imperiją (Motesharrei et al., 2014). Mūsų dienomis tokio globalaus masto tautų sandraugą galime laikyti Europos Sąjungą. Jos pirmtaku galima laikyti Europos ekonominę bendriją, kuri buvo įtvirtinta 1957 metais 6 valstybėms pasirašius Romos sutartį (Europos Parlamentas, 2018). Romos sutarties preambulėje buvo numatyta, kad pasirašančios šalys apsisprendžia padėti pamatus vis glaudesnei tautų sąjungai, nuolat gerinti savo tautų gyvenimo ir darbo sąlygas (Visuotinė lietuvių enciklopedija, 2016). Tai buvo ekonominiiais interesais grįsta sutartis, po kurios pasirašymo, praėjus 5 metams, Europa tapo viena didžiausių pasaulyje žaliavų ir prekių rinkų. Milijonai europiečių tapo klasikine vartotojų visuomene. Globalios politikos instituto vadovas, Stephen Haseler, klasikinę Europos vartotojų visuomenę aiškina kaip galimybę daugeliui jos narių turėti pasiturimo gyvenimo atributų įskaitant ir ilgalaikio vartojimo gėrybes. Šie prabangos daiktai prieinami ne tik elitui, bet daugumai žmonių. 2020 metais Europos Sąjunga yra laikoma viena iš didžiausių ekonominių ir politinių potencialą turinčių sandraugų, apjungianti virš 32 skirtingų valstybių su skirtingomis tradicijomis, mentalitetu, politikos, kultūros, ekonominėmis sistemomis. Europos Sąjungos ekonominis augimas yra didžiausias visame pasaulyje (European Commission, 2019a). Tinkami vykdoma vidaus ir užsienio politika, tarptautinė prekyba pritraukia užsienio investicijas ir leidžia nevaržomai darbo jėgai visame pasaulyje. Tačiau tirpstant sienoms bendromis tampa ir valstybėse narėse esančios problemos. Šalyse vis dar gajus skurdas, pajamų nelygybė ir socialinė atskirtis. Todėl norėdama pasiekti savo užsibrėžtų tikslų – darnios plėtros ir tvaraus augimo, grindžiamos ekonominiu augimu ir vis aktualesne tampančia socialine gerove, Europos Sąjunga privalo suvaldyti skirtingu greičiu besivystančias valstybes. Vienas iš būdų yra valstybių integravimas, jų progreso stebėseną ir silpnų vietų identifikavimas. Valstybės turi įvykdyti jiems duotas užduotis ir rekomendacijas, kurios turi padėti pasiekti bendro Europos Sąjungos vidurkio (European Commission, 2019b) per užsibrėžtą laikotarpį. Ilgus metus ES narių progresas buvo matuojamas ekonominiu augimu, išreiškiamu BVP rodiklio pokyčiu (toliau – BVP) (Reich, 2010). Tačiau globalizacijos sąlygomis besivystantis pasaulis išstumia finansinius faktorius. Norint tobulėti ir išlikti konkurencingam vis svarbesnis tampa žmoniškasis kapitalas. Ypač svarbūs – socialiniai indikatoriai susiję su žmonių pajamomis, jų gyvenimo gerove, pasitikėjimu valstybe. Socialiai apsirūpinę asmenys yra linkę patys jaustis atsakingi už gerovės valstybės kūrimą. Socialiai įtraukti ir visavertiškai dalyvaujantys visuomeniniame gyvenime asmenys labiau pasitiki savo valstybe ir jos vykdoma politika (Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2019). Todėl paskutiniu metu Europos Sąjungą krečiantys konfliktai ir neramumai, kurie kyla iš nepatenkintų žmonių socialinių, ekonominių, išsilavinimo ir sveikatos poreikių (Bataitytė, 2008) – Anglijos „Brexit“o“, Lenkijos, Čekijos ir Vengrijos ES įstatymų pažeidinėjimas, Prancūzijos geltonųjų liemenių judėjimo, įvairūs vidiniai mitingai, revoliucijos ir kita (Barnes, 2018; Congressional Research Service, 2018; Euractiv, 2019; Kozlovskij, 2018; Leeuwen, 2019), gali turėti rimtų pokyčių ES stabilumui ateityje bei visuomenės socialinei gerovei. Taigi siekiant tinkamai įvertinti situaciją valstybėse tokie rodikliai kaip nelygybė, skurdas, socialinė atskirtis, gyventojų gerovės lygis iškyla kaip svarbiausi kintamieji (Aidukaitė et al., 2012), o šių kintamųjų visumą galime vertinti kaip socialinę gerovę (1 lentelė). Visų pirma, akcentuojamas saugumo (plačiąja prasme) būtinumas, užimtumo galimybių užtikrinimas ir pan. Tik socialiai aprūpinta visuomenė gali būti laikoma ekonomiškai produktyvi ir stabili. Ši socialinės gerovės idėja yra pagrįsta prielaida, kad žmonių visuomenė gali būti suorganizuota ir valdoma taip, kad sukurtų ir aprūpintų visus, prioritetą teikiant asmens socialinei gerovei. Kadangi yra įmanoma tai padaryti, visuomenė turi moralinę pareigą tai įgyvendinti. Nelygybė šiuo atveju yra suprantama kaip santykis tarp skurstančių ir vidutinės gyvenimo sąlygas turinčių asmenų (Aidukaitė et al., 2012).

1 lentelė. Kintamieji, išreiškiantys socialinės gerovės lygį

	Pajamų nelygybė	Švietimas	Materialinė gerovė	Socialinės paslaugos	Saugumas	Pasitikėjimas vykdoma politika
(Dobbin et al., 2005)	+		+	+		+
(Wilensky et al., 2002)		+	+	+	+	
(Aidukaitė et al., 2012)		+	+	+	+	+
(Guogis ir Urvikis, 2011)	+	+		+	+	+
(Lu et al., 2013)	+		+	+	+	+

Skurdas kaip sąvoka imta vartoti tik XVIII a. (Šleika ir Zabarauskaitė, 2009). Tuo laikmečiu reiškė tik tai, jog žmogus ar visuomenės dalis dėl finansinių problemų neišgali apsirūpinti maistu ar drabužiais. Mūsų dienomis skurdo sąvoka neapsiriboja vien finansinių resursų trūkumu. Skurdas yra susijęs ne tik su pajamų trūkumu, bet ir su kliūtimis naudotis paslaugomis ir įvairiomis galimybėmis, kurios trukdo visavertiškai dalyvauti visuomenės gyvenime. Taigi, skurdo reiškinys yra glaudžiai susijęs su socialine atskirtimi ir pajamų nelygybe. Pirmasis mokslinis tyrimas šia tema buvo atliktas 1899 metais anglų socialologo Seebom Rowntree, kuriame jis nubrėžė skurdo ribą, nurodydamas minimalią savaitinę pinigų sumą reikalingą šeimoms užtikrinti sveiko gyvenimo būtinumą (Briggs, 1974). Šį tyrimą galima laikyti revoliuciniu ir padėjusiu pamatus – minimalaus darbo užmokesčio įstatymui. Svarbus lūžis įvyko XX amžiuje, supratęs, jog skurdas apima ne tik finansinius, bet ir dvasinius bei socialinius žmonių poreikius. Dabartinėje Europos Sąjungoje skurdas yra daugiausiai suprantamas ne kaip lėšų trūkumas atskiriems individams ar namų ūkiams, o kaip visuomenės sanglaudos stoka (Petkutė, 2008), atskirianti žmones ir įgalindama nuo visavertiško dalyvavimo visuomenės gyvenime, taip sukuriant socialiai atskirtuosius. Todėl norint tinkamai jį išmatuoti vertinti reikėtų ne individo ar šeimos, o visos šalies gyventojų lygį (Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015). Neretai galima rasti nuomonių, kad socialinė atskirtis ir yra tas pats skurdas, tiesiog socialinė atskirtis „plačiau ir įvairiapusiškiau atspindi skurdžiai gyvenančių žmonių problemas“ (Mikulionienė, 2005). Valstybės politikų ataskaitose dažnai yra akcentuojama piliečių įtraukimo į švietimą ir pritaikymą darbo rinkai problema. Nedarbas ir sumažėjęs socialinis saugumas atskiria individus nuo visavertiško dalyvavimo socialinėje veikloje. Sukurdama didelių atotrūkių net tarp vidurinės ir užribio klasės. Skurdas – tai pirmiausia finansinių išteklių trūkumas, tuo tarpu socialinės atskirties sąvoka apima daug platesnę įvairių socialinių sluoksnių problemų spektrą. Ekonomikos terminų žodyne socialinė atskirtis yra apibrėžiama kaip kai kurių narių išstūmimas iš visuomenės, nes jų gyvenimo būdas neatitinka priimtų nuostatų arba jie neturi minimalaus pragyvenimo lygio ar išsilavinimo. Kiti autoriai išskiria šiuos aspektus (2 lentelė):

2 lentelė. Socialinės atskirties skiriamieji bruožai

Apibūdinimas	Autoriai
Socialinis nesuderinamumas	(Kozlovskij, 2018)
Negalėjimas naudotis visuomenės sukuriamomis gėrybėmis	(Ackerman et al., 2000; Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015)
Negalėjimas dalyvauti darbinėje aplinkoje, bendruomenės gyvenime	(Zabarauskaitė ir Gruževskis, 2015), (Servetkienė, 2013), (Collado et al., 2018)
Mažas namų ūkio intensyvumas	(European Commission, 2017), (Kaluinaitė et al., 2018)
Pajamų skirtumai	(Castells-Quintana ir Royuela, 2017; Skučienė, 2008)

Apibendrinant mokslininkų ir jų atliktų tyrimų įžvalgas, šiame darbe skurdas ir socialinė atskirtis suprantama ir traktuojama kaip – socialinės gerovės trūkumo sukuriami skirtumai, dėl kurių piliečiai negali dalyvauti visuomeniniame gyvenime ir užtikrinti ekonominio stabilumo. To rezultate vyksta šalies gyventojų stagnacija ir poliarizavimas. Socialinę atskirtį patiriantys asmenys negali visavertiškai įsitraukti į švietimo sistemas, todėl ilgalaikėje perspektyvoje neatitinka darbo rinkos poreikių, šalyje ima vežėti nedarbas. Be abejo, visa tai neigiamai veikia šalių ekonomikas. Apibendrinus, skurdo ir socialinės atskirties teorijas aiškėja, kodėl gaunamos pajamos yra neatskiriamos nuo žmonių ir visuomenės gerovės bei gebėjimo patenkinti materialinius poreikius. Todėl nepakanka kritiškai vertinti tik valstybės vykdomos politikos įtaką namų ūkiams. Svarbu išnagrinėti kokiais aspektais ir kokių poveikį socialinė gerovė gali daryti politiniams sprendimams siekiant teigiamų ekonominių pokyčių. Taigi, ekonominis augimas, gyventojų užimtumas, kova su skurdu ir socialine atskirtimi suponuoja esantį tamprų ryšį (Europos Komisija, 2008). Kaip jau minėta, ekonominis augimas šalyse paprastai yra apskaičiuojamas pagal bendrą vidaus produkto vienam gyventojui rodiklį (BVP) (Reich, 2010). Jo pagalba galime įvertinti augimą, makro-ekonominės veiklas ar matyti kiek viena šalis yra turtingesnė už kitą. Nors šis rodiklis parodo piniginius skirtumus tarp regionų, jis neatskleidžia jų pasiskirstymo šalies viduje (Eurostat, 2018a, 2018b; Vasiliauskas, 2000).

Dalis ekonomistų teigia, kad augimui skatinti reikia tam tikros nelygybės. Pajamų pasiskirstymas ir gyventojų nelygybė šalies viduje gali daryti įtaką rezultatams. Klasikinė Adamo Smitho nuomonė rodo, kad nelygybė skatina

augimo procesą (Berg ir Ostry, 2017; The Economist, 2015). Ši mintis grindžiama tuo, kad nelygybė skatina žmones dirbti ir daugiau investuoti į save ir aplinką, gerinti savo padėtį darbu, inovacijomis ir naujais įgūdžiais. Tačiau ši teorija yra patvirtinta tik pradiniam vystymosi etape, kadangi fizinio kapitalo grąža paprastai būna didesnė nei žmogiškojo kapitalo teikiama grąža, todėl didesnė nelygybė gali paskatinti didesnį augimą (Brueckner ir Lederman, 2017; Campos, 2017; Eurostat, 2018b; Kuznets, 1955; Shin, 2012). Tačiau dabartinėmis globalizacijos sąlygomis žmogiškojo kapitalo trūksta labiau nei mašinų, todėl socialinė gerovė ir tinkamas žmonių užimtumas tampa augimo paslaptimi (Castells Quintana ir Mora, 2012; Milanovic, 2012; Ravallion, 2018; Stiglitz, 2014). 1993 metais mokslininkai Galor ir Zeira pasiūlė modelį su kredito rinkos trūkumais ir žmogiškojo kapitalo investicijų nedalomumu, siekiant įrodyti, kad nelygybė turi įtakos bendrai produkcijai tiek trumpalaikėje, tiek ilgalaikėje perspektyvoje (Brueckner ir Lederman, 2017). Priešingai nei Kuznets (1955) aukščiau minėti mokslininkai daro išvadą, jog nelygybė daro neigiamą įtaką poveikį žmogiškojo kapitalo formavimui ir plėtros procesui viso lygio ekonomikoje, išskyrus labai skurdžią. Taip yra todėl, kad mažesnes pajamas gaunantys žmonės nemelia mažesnes investicijas į žmogišką kapitalą (Campos, 2017; Castells-Quintana ir Royuela, 2017; The Economist, 2015).

2000-aisiais metais Lisabonoje įvyko susitikimas, kurio metu ES viršūnės diskutavo apie švietimo, mokymo ir socialinės apsaugos sistemas, taip pat socialinę sanglaudą ir jos darnią plėtrą (Lietuvos laisvosios rinkos institutas, 2003). Rezultate buvo iškeltas tikslas tapti konkurencingiausia ir dinamiškiausia žinių pagrindu augančia ekonomika pasaulyje, kurioje darni ekonominė plėtra būtų suderinta su didesniu ir geresnės kokybės užimtumu bei tvirtesne socialine sanglauda. Tačiau tam trukdė esminės socialinės atskirties problemos: ilgalaikis ir didelis nedarbas, žemas užimtumo lygis, regioniniai skirtumai valstybėse narėse. Todėl Europos Komisija sudarė Lisabonos strategiją, kurioje numatė iki 2010 metų sukurti virš 15 mln. darbo vietų ir sumažinti skurde gyvenančių skaičių (Europos Taryba, 2000). Tais pačiais metais Nicoje buvo iškeltas labai svarbus ir ambicingas tikslas – bendrai susitarti, dėl rodiklių, kuriais būtų galima apskaičiuoti socialinę atskirtį valstybėse ir jose esantį skurdo lygį. Taigi 2001 metų gruodžio mėn. buvo priimta 18 aprašomojo pobūdžio indikatorių, leisiančių stebėti skurdo ir socialinės atskirties dinamiką ES šalyse (1 priedas) (Tonkūnaitė-Thiemann, 2013). Lakeno indikatoriai buvo sukurti kaip Lisabonos strategijos įgyvendinimo dalis (Odekon, 2015). Nors ekonominiam augimui nustatyti pakanka BVP, šis rodiklis neparodo kaip pajamos yra pasiskirsčiusios šalies viduje, taip pat neapima, neišreiškia daugelio socialinių faktorių.

2005 metais, atliekant Lisabonos strategijos tarpinius įgyvendinimo pažangos vertinimus, buvo nustatyta, kad suformuoti skurdo ir socialinės atskirties tikslai bei uždaviniai taip ir nepasiekė nacionalinių politikų tikslų. Todėl jau 2008 metais buvo sukurtas naujas Lisabona II planas, kuriame Europos Sąjungos strategija buvo perorientuota į ekonominį augimą ir užimtumo didinimą, o 2009 metais Europos Komisija pasiūlė naują materialinio nepritekliaus rodiklį skurdui ir socialinei atskirčiai matuoti, kurį norint apskaičiuoti reikia nustatyti, kokia gyventojų dalis neišgali gyventi pagal nustatytas normas ir užsitikrinti bent minimalaus komforto (European Commission, 2017; Kozlovskij, 2018; Lazutka, 2003; Prievelytė, 2016).

Apibendrinus istorinę skurdo ir socialinės atskirties suvokimo raidą, taip pat įvertinus mokslininkų požiūrių į šių indikatorių įtaką ekonominiam augimui, galime daryti prielaidą, jog egzistuoja artimas ryšys tarp ne visai apčiuopiamo žmogiškojo kapitalo – gyvenimo kokybės ir aritmetiškai apskaičiuojamo ekonominio augimo (BVP). Todėl žinant Europos Sąjungos tikslus – ne tik išlikti stipriausia ekonomine sandrauga, bet ir eliminuoti skurdą ir socialinę atskirtį šalyse narėse, iškyla poreikis įvertinti socialinių gerovę valstybėse ir jos ryšį su atitinkamų šalių ekonomika. Gauti rezultatai leistų tinkamai įvertinti, kokių veiksmų galima būtų imtis, kad dabartinėmis globalizacijos sąlygomis valstybės progresuotų ir pasiektų apčiuopiamų rezultatų.

2. Tyrimo metodologija

Pirmoje straipsnio dalyje atlikta požiūrių į socialinės gerovę analizė leido suprasti, jog įtaka daroma ekonomikai priklauso ne tik nuo pajamų pasiskirstymo valstybėje. Svarbu yra įtraukti ir švietimo, medicinos pasitenkinimo, pasitikėjimo valstybės politika, socialine priklausomybe rodiklius. Todėl remiantis mokslinės literatūros analize ir mokslinių tyrimų išvadomis, praktinėje dalyje buvo pasirinkta pirmiausia atlikti daugiakriterį Lakeno indikatorių Europos Sąjungos narėse vertinimą. Tam tikslui pasirinktas SAW metodas, kuris leido įvertinti socialinę gerovę šalyse atsižvelgiant į visus 18 Lakeno indikatorių, juos suvedant į vieną rezultatą, kuris leido suranguoti šalis pagal esamą socialinės gerovės lygį šalyje. Gauti rezultatai pritaikyti atliekant šalių koreliacinę analizę, analizuojant bei nustatant ryšį tarp socialinės gerovės ir esamo ekonominio augimo lygio nagrinėjamosiose valstybėse. Šį metodą galima laikyti vienu paprasčiausiu iš kiekybinių ir ekspertinių sprendimo metodų, pasiūlytų dar 1968 metais MacCrimmon (Ubartė, 2017). Jo sprendimui svarbiausios yra turimos indikatorių reikšmės ir jų vertės. Kadangi visi 18 Lakeno indikatorių yra vienodai svarbūs stebint pažangą valstybėse, laikoma, kad jų reikšmingumas yra vienodas. Tai yra viena iš šio metodo reikšmingumo sąlygų:

$$\sum_{j=1}^{n-} q_j = 1, \quad (1)$$

čia q – reikšmingumas.

Nors aptarto metodo panaudojimas yra paprastas, svarbu atsižvelgti į šiuos apribojimus: matricoje negali būti neskaitinių reikšmių (Gudienė, 2014). Jis neanalizuoja neigiamų reikšmių, jis analizuoja tik maksimizuojančius kriterijus. Todėl atsižvelgus į šį apribojimą pirmausia buvo sudaryta Europos Sąjungos šalių ir Lakeno indikatorių matrica, kuri, atsižvelgus į maksimizuojančius ir minimizuojančius kriterijus, buvo normalizuota. Norint tinkamai matricą normalizuoti yra taikytinos skirtingos formulės minimizuojantiems ir maksimizuojantiems indikatoriams. Tokiu būdu minimizuojantis kriterijus paverčiamas maksimizuojančiu. Minimizuojantys rodikliai normalizuojami pagal formulę:

$$\bar{r}_{ij} = \frac{r_{ij}}{r_j^{\max}}, \quad (2)$$

čia \bar{r} – normalizuotas kriterijus.

Minimizuojantys normalizuoti rodikliai yra apskaičiuojami esamą kriterijų padalinant iš didžiausio esančios kriterijaus. Maksimizuojantys rodikliai normalizuojami pagal formulę:

$$\bar{r}_{ij} = \frac{r_j^{\min}}{r_{ij}}, \quad (3)$$

čia \bar{r} – normalizuotas kriterijus.

Maksimizuojantys rodikliai yra normalizuojami mažiausią turimą reikšmę padalinus ir esamos reikšmės. Atlikus šiuos veiksmus matrica tapo normalizuota, o visos joje esančios reikšmės maksimizuojančios. Toliau buvo atliktas S_j kriterijaus skaičiavimas. Jis yra apskaičiuojamas sudauginant indikatoriaus svorį su jau normalizuota jo reikšme. Remiantis žemiau pateikta formule, apskaičiuotos visos sandaugos ir jų sumos. Kitaip tariant S_j – sandaugų suma. Atlikus šį veiksmą gauti rezultatai leido suranguoti šalis pagal socialinės gerovės lygį valstybių viduje.

$$S_j = \sum_{i=1}^m w_i \bar{r}_{ij}, \quad (4)$$

čia: S_j – sandaugų suma; w – reikšmingumas; \bar{r} – normalizuota kriterijaus reikšmė.

Pagrindinis SAW metodo (angl. *Simple Additive Weighting*) taikymo tikslas šiame darbe – atsižvelgiant į 18 Lakeno indikatorių suranguoti Europos Sąjungos šalis pagal jų socialinės gerovės lygį. Gautas bendras agreguotas indikatorius pritaikytinas antroje darbo dalyje panaudoti koreliacinės analizei atlikti. Norint sužinoti ar egzistuoja stochastinis ryšys tarp socialinės gerovės ir ekonominių pokyčių šalyje. Antroje tyrimo dalyje numatoma nustatyti stochastinio ryšio tarp socialinės gerovės ir ekonominio augimo egzistavimą. Pirmasis kintamasis – socialinė gerovė yra suprantamas kaip 18 indikatorių visumos pasekmė, o ekonominis augimas, kuris skaičiuojamas pagal BVP rodiklį – rezultatas. Ryšiui įvertinti buvo naudojama tiesinė koreliacinė analizė. Svarbu paminėti, jog šis ryšio apskaičiavimo metodas neparodo priklausomybės priežasčių. Gauti tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad padidėjus vienam padidėja ir kitas. Ir atvirkščiai. Todėl norint patikrinti ar koreliacija tarp pasirinktų kintamųjų yra statistiškai reikšminga buvo iškelta statistinė hipotezė, kad: H₀: socialinės gerovės ir BVP reikšmės nėra susijusios; H₁: socialinės gerovės ir BVP reikšmės yra susijusios. Tam buvo apskaičiuojamas koreliacijos koeficientas.

$$\rho = \frac{M(X - MX)(Y - MY)}{\sigma_X \sigma_Y}, \quad (5)$$

čia: X – Lakeno indikatorių rezultatas šalyje; Y – bendrasis BVP.

Turint statistinius gautus duomenis, kurie buvo apskaičiuoti pasitelkus SAW metodą, patogiau skaičiuoti pagal formulę, kurioje dalyvauja ne konkrečių veiksmų reikšmės, o jų sumos (Pabedinskaitė, 2009):

$$r = \frac{n \sum x_i y_i - \sum x_i \sum y_i}{\sqrt{\sqrt{n} \sum x_i^2 - (\sum x_i)^2} \sqrt{\sqrt{n} \sum y_i^2 - (\sum y_i)^2}}. \quad (6)$$

Gautų rezultatų reikšmingumas nustatytas panaudojus imties statistiką t, kuri buvo apskaičiuota pagal formulę:

$$t = \left| r \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}} \right|, \quad (7)$$

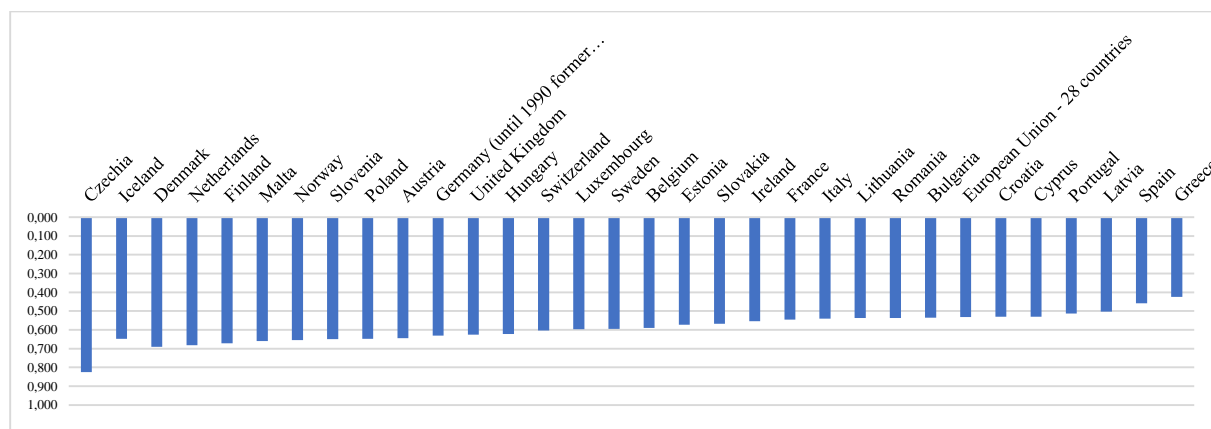
čia: t – statistika; r – koreliacijos koeficientas; n – stebėjimų skaičius.

Gauti rezultatai leido nustatyti stochastinio ryšio tarp socialinės gerovės ir BVP augimo egzistavimą, taip pat ar esantis ryšys yra statistiškai reikšmingas, pastebėti esančias išskirtis tarp valstybių.

3. Socialinės gerovės ES šalyse ir BVP ryšio vertinimas

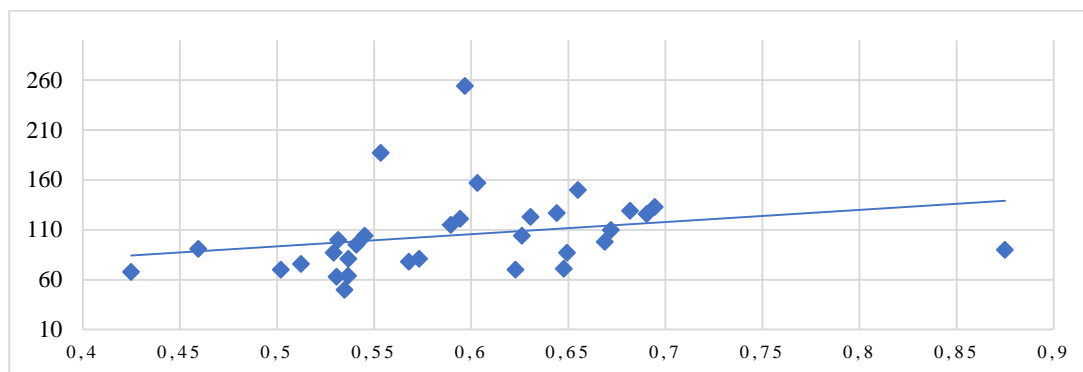
Pirminei duomenų analizei atlikti buvo pasitelktas daugiakriteris SAW vertinimo metodas. Sugrupavus 18 Lakeno indikatorių buvo įvertintos 32 Europos Sąjungos aprėptyje esančios šalys (įskaitant ES vidurkį). Tokiu būdu buvo galima nustatyti, kiek stipriai valstybių socialinė gerovė yra nukrypusi nuo Europos Sąjungos vidurkio ir koks jis yra palyginant su kitomis Europos Sąjungos šalimis. 1 paveiksle galima matyti tyrimo metu gautus rezultatus – šalių susiskirstymą socialinės gerovės mažėjimo tvarka. Geriausi rodikliai pagal gautus rezultatus matomi Čekijoje, Danijoje, Olandijoje. Tyrimo metu išryškėjo didelė išskirtis Čekijoje. Gautas galutinis Lakeno indikatorių balas $S_j = 0,825$. Ši Europos valstybė turi mažiausią nedarbo lygį iš visų Europos Sąjungos valstybių – 2,2 %, tai yra ne 3 kartus mažesnis skaičius nei Europos Sąjungos vidurkis 6,9 %, o už Graikijos turinčios didžiausią nedarbo lygį 19,3 % – net 9 kartus. Asmenų dalis, gyvenančių namų ūkiuose ir neturinčių darbo, sudarė tik 3,8 % visų Čekijos gyventojų, tai yra beveik 2,5 karto mažiau nei ES vidurkis, kuris siekia 9 %. Iš to galime daryti išvadas, jog Čekijos Respublika didelį dėmesį skiria užimtumo didinimui. Pagal tyrimo metu gautus rezultatus Danijos apskaičiuotas bendras gautas Lakeno indikatorių balas – $S_j = 0,641$. Lyginant su kitomis Europos Sąjungos šalimis, tai yra antra šalis pagal socialinės gerovės susiskirstymą. Tyrimo metu gauti rezultatai parodė, jog Danijoje yra pats mažiausias skurdo rizikos lygis prieš grynuosius socialinius pervedimus ir siekia tik 15,6 %, o po jų – 5,18 %. Šis pavyzdys leidžia teigiamai vertinti socialinių pervedimų įtaką skurdo rizikos prevencijai. Trečioji valstybė turinti geriausius socialinės gerovės rodiklius yra Nyderlandų karalystė. Palyginus su kitomis Europos Sąjungos šalimis jos pajamų kvintilio santykis siekė 3,02 %, o nedarbo lygis – 9,62 %. Nors Nyderlandų karalystė patenka tarp trijų stipriausių Europos valstybių, nagrinėjant socialinės gerovės aspektu, aptariamų rodiklių duomenys yra 2 kartus prastesni nei Čekijoje ar Danijoje. Tyrimo rezultatai rodo, jog ne visoms valstybėms sekasi sėkmingai taikyti skurdo ir socialinės atskirties prevenciją. Prasčiausi rezultatai matomi Pietų Europos valstybėse: Graikijoje, Ispanijoje. Šiose šalyse pastebima įsisenėjusio, ilgalaikio, trunkančio daugiau nei metus nedarbo problema. Žemiausias gautas bendras Lakeno indikatorių balas Graikijoje – $S_j = 0,425$. Graikijos užimtumo lygis siekia tik kiek daugiau nei pusę gyventojų 59,5 %, o rodikliai skaičiuojantys nedarbą – 19,3 %, iš jų net 13,6 % nedirba ilgiau nei metus. Daugiau nei 12 mėnesių nedirbantys asmenys dažnai nebeatitinka greitai besikeičiančios darbo rinkos poreikių, jiems sunku įsitvirtinti visuomenėje, susiduriama su švietimo trūkumu. Taigi, net 33 % graikų yra priklausomi nuo socialinių išmokų. Šiaurinėje Europos dalyje – trumpu nedarbo trukmės laikotarpiu pasižymi Suomija, Švedija ir Islandija. Švedijoje yra mažiausias ilgalaikių bedarbių lygis, t. y. asmenys, kurie nedirba daugiau nei 12 mėnesių – 8,8 %. Islandijoje asmenų, nedirbančių daugiau kaip 6 mėn., dalis nuo visų bedarbių siekė tik 0,3 %, o Suomija pasižymėjo mažiausiu dirbančių žmonių skaičiumi, kuriems gresia skurdas – 3,1 %. Vis dėlto analizuojant gautus rezultatus, galima daryti prielaidą apie kitas kylančias ekonomines problemas. Mažas laisvų darbo vietų skaičius gali skatinti staigų darbo užmokesčio didėjimą. Viena vertus, toks augimas yra palankus darbuotojams, tačiau gali smukdyti verslo sektoriaus konkurencingumą. To rezultate vėl gali augti nedarbas ir mažėti šalies ekonomikos plėtros galimybės.

Įvertinus gautus rezultatus Baltijos šalyse galima pastebėti, jog Lietuvos gyventojai savo socialinį aprūpinimą įvertino blogiausiai Europoje, jų pasitenkinimo vidurkis siekė vos 44 %. Iš kitos pusės, tokių gyventojų nepasitenkinimą galima vertinti teigiamai, nes jis kartu parodo piliečių norą pokyčiams, nėra apatiškai vertinama esanti situacija šalyje. Lietuvoje galime įžvelgti didelį potencialą tapti gerovės valstybe dėl palankių globalizacijos sąlygų. Šalyje esamas pakankamas žmonių išsilavinimas, tačiau susiduriama su pagrindine problema emigracija ir protų nutekėjimu. Taip netenkama didelės dalies dirbančiojo amžiaus asmenų. Todėl ypač aktualiais klausimais tampa pasitikėjimas valstybe ir politiniai pokyčiai, kurie gali nulemti pilietinį žmonių aktyvumą.

1 paveikslas. Socialinės gerovės lygmuo Europos Sąjungoje

Tyrimo metu analizuojant bendrojo vidaus produkto ekonominės veiklos matavimus buvo vertinamas BVP tenkantis vienam gyventojui, išreiškiamas lyginant su Europos Sąjungos vidurkiu (ES28 = 100). Straipsnyje apskaičiuota koreliacija kur priklausomas kintamasis Y – Socialinė gerovė, o nepriklausomas kintamasis X – BVP. Visi skaičiavimai buvo atlikti naudojantis kompiuterine programa Excel.

2 paveikslas. Socialinės gerovės ir BVP koreliacinė analizė

Tyrimo metu apskaičiavome, kad koreliacijos koeficientas $r = 0,253$. Iš 2 paveiksle pateiktos koreliacinės analizės matome, jog egzistuoja silpnas teigiamas ryšys. Gautiems rezultatams galėjo turėti įtakos mokslinio straipsnio apribojimai. Nebuvo atsižvelgiama į tokius globalizacijos aspektus, kaip didelis trečių šalių atvykėlių srautas į Europos Sąjungą. Kadangi dažnai imigravusių šeimų finansiniai, socialinės integracijos rodikliai būna daug žemesni nei vietinių gyventojų. Vis dėlto, iš gautų rezultatų ir grafiko darome išvadą, kad augant socialinei gerovei valstybėse kartu didėja ir BVP rodiklis vienam gyventojui. Tokią situaciją galima paaiškinti tuo, jog mažėjant pajamų nelygybei, skurdui ir socialinei atskirčiai auga valstybės žmogiškasis kapitalas, kuris turi didelės įtakos ekonominiams pokyčiams ir yra itin svarbus dabartinėmis globalizacijos sąlygomis valstybėms norint išlikti konkurencingomis.

3 lentelė. Koreliacinės analizės rezultatai ir statistinė reikšmė

	Lakeno indikatoriai	BVP vienam gyventojui	t	$tkrit$
Lakeno indikatoriai	1		1,43	1,16
BVP vienam gyventojui	0,25316115	1		

Iš aukščiau 3 lentelėje pateiktų gautų rezultatų matome, jog gautas statistinis rodiklis yra didesnis nei kritinė jo reikšmė, $t > tkrit$. Todėl galima teigti, jog dydis yra reikšmingas. Pagal tai matome, kad statistikos pokytis nėra „atsitiktinis“ šuolis, o koreliacijos dydis yra reikšmingas. Todėl galime daryti išvadą, kad egzistuoja stochastinis ryšys tarp kintamųjų. Pagal šios imties duomenis darome išvadą, jog stochastinis ryšys tarp socialinės gerovės ir ekonominio augimo egzistuoja.

Išvados

Pirmoje straipsnio dalyje buvo nagrinėjami skirtingi teoriniai požiūriai į socialinės visuomenės būklės įtaką ekonominiams augimui ir jų kaitą. Buvo išsiaiškinta socialinės gerovės sąvoka ir jos įtakos priežastys valstybės vystymesi. Mokslinės literatūros analizės pagrindu galima teigti, jog socialinė atskirtis ir skurdas nėra susiję vien su finansinių išteklių trūkumu. Straipsnyje išskirti tokie vertinimo aspektai kaip švietimas, sveikatos būklės vertinimas, galima gyvenimo trukmė, pasitikėjimas valstybės vykdoma politika, asmens įsitraukimas į šalies raidą. Atlikta socialinių indikatorių raidos analizė parodė, jog ši problema yra itin aktuali ir vis dar ieškoma tinkamų būdų jai įvertinti. Tai suponuoja į problemos aktualumą ir leidžia daryti prielaidą apie esantį ryšį tarp socialinės gerovės ir ekonominio augimo.

Šia hipotezei patvirtinti pirmoje tyrimo dalyje buvo atliktas socialinės gerovės vertinimas Europos Sąjungos šalyse. Pritaikytas daugiakriteris vertinimo metodas – SAW leido apibendrinti 18 Lakeno indikatorių, kuriais matuojama socialinė gerovė. Įvertinus socialinius indikatorius buvo gautas vienas bendras agreguotas socialinės gerovės rodiklis. Daugiakriteris vertinimas leido ne tik suranguoti ES valstybes pagal agreguotą bendrą socialinės gerovės indikatorių, tačiau ir išskyrė šalių silpnąsias bei stipriąsias vietas. Antroje tyrimo dalyje šis rodiklis buvo pasirinktas kaip nepriklausomas kintamasis. Tuo remiantis buvo atlikta socialinės gerovės ir bendro vidaus produkto šalyse koreliacinė analizė. Atliktos analizės metu buvo nustatytas stochastinio ryšio tarp dviejų kintamųjų egzistavimas. Gautiems tyrimo statistiniams rezultatams patvirtinti apskaičiavome jo reikšmingumą. Atlikus

socialinės gerovės įtakos ekonomikos augimui tyrimą nustatėme, jog geriausias socialinės gerovės rezultatai remiantis SAW metodu – Čekijoje, Danijoje, Nyderlanduose. Blogiausi rezultatai gauti Pietų Europos šalyse – Ispanija, Graikija. Graikijoje daugiau nei puse gyventojų gyvena socialinėje atskirtyje arba yra ant skurdo rizikos ribos bei visiškai priklausomi nuo pašalpų. Dauguma kitų Europos Sąjungos šalių pasižymėjo bent vienu aukščiausiu rodikliu viename iš 18 Lakeno indikatorių, kas leidžia daryti prielaidą, kad skirtingos valstybės yra stiprios skirtingose srityse. Todėl Europos Sąjungai būtų itin naudinga valstybėms tarpusavyje dalintis gerąja patirtimi eliminuojant skurdo, nedarbo, socialinės atskirties ir pajamų diferenciacijos problemas šalies viduje. Atliktas tyrimas leido patvirtinti, jog šalys, skiriančios didesnę dėmesį socialinių problemų prevencijai, pasižymi geresniais valstybės ir rinkos santykiais bei didesniu piliečių pasitikėjimu valstybės vykdoma politika ir siekiu prisidėti. Toks visuomeninės veiklos tandemas stabilizuoja ir gerina valstybių ekonominę ir socialinę padėtį. Koreliacinės analizės gauti rezultatai parodė, kad tarp socialinių rodiklių šalyje ir ekonominio stabilumo egzistuoja silpnas teigiamas ryšys, kuris rodo, jog augant socialinei gerovei, kartu gerėja šalies ekonomika. Atliktas tyrimas parodė, kad reikia tinkamai rūpintis ir investuoti į žmonių gerovę, kuri turėtų įtakos vidaus ūkiui, išsilavinusių asmenų emigracijai ir pasitikėjimui valstybės vykdoma politika, norint sėkmingai pasiekti darnios plėtros ir tvaraus augimo tikslų. Atsižvelgiant į tyrimo apribojimus siūloma atlikti daugiau skurdo, socialinės atskirties ir pajamų diferenciacijos vertinimo tyrimų. Itin svarbu atsižvelgti į reliatyvaus laiko ir erdvės požiūriu vykstančius globalizacijos aspektus, kurie gali turėti įtakos vykstantiems pokyčiams ateityje.

Literatūra

- Ackerman, F., Goodwin, R., N., Dougherty, L., Gallagher, K., & Bok, D. (2000). *The political economy of inequality*. Island Press.
- Aidukaitė, J., Bogdanova, N. ir Guogis, A. (2012). *Gerovės valstybės kūrimas Lietuvoje: mitas ar realybė?* Lietuvos socialinių tyrimų centras.
- Atkočiūnienė, V., Aleksandravičius, A., Kiaušienė, I., Vazonienė, G., Pakeltienė, R. ir Lukė, R. (2015). *Kaimo socialinės infrastruktūros vystymas siekiant užtikrinti teritorinę ir socialinę sanglaudą*. Aleksandro Stulginskio universitetas. <http://dspace.lzuu.lt/handle/1/3373>
- Barnes, J. (2018). *How France's "yellow vests" will cause EU a huge headache in 2019*. <https://www.express.co.uk/news/world/1061809/EU-news-Emmanuel-Macron-France-2019-yellow-vest-European-election-latest>
- Bataitytė, S. (2008). *Pagyvenusių ir senų žmonių politikos Lietuvoje analizė*. Vytauto Didžiojo universitetas.
- Berg, A. G., & Ostry, J. D. (2017). Inequality and unsustainable growth: two sides of the same coin? *IMF Economic Review*, 65(4), 792–815. <https://doi.org/10.1057/s41308-017-0030-8>
- Briggs, A. (1974). *Social thought and social action: a study of the work of Seebom Rowntree*. Greenwood Press.
- Brueckner, M., & Lederman, D. (2017). *Inequality and GDP per capita: the role of initial income* (Policy Research working paper). World Bank. <https://doi.org/10.1596/1813-9450-8467>
- Campos, A. (2017). *How does inequality affect economic growth?* <https://www.caixabankresearch.com/en/how-does-inequality-affect-economic-growth>
- Castells Quintana, D., & Mora, V. R. (2012). *Agglomeration, inequality and economic growth: cross-section and panel data analysis*. European Regional Science Association, Spain, Barcelona.
- Castells-Quintana, D., & Royuela, V. (2017). Tracking positive and negative effects on inequality on long-run growth. *Empirical Economics*, 53, 1349–1378. <https://doi.org/10.1007/s00181-016-1197-y>
- Clemens, J., Gottlieb, J. D., Hémous, D., & Olsen, M. (2018). *The spillover effects of top income inequality*. California.
- Collado, D., Cantillon, B., Van Den Bosch, K., Goedemé, T., & Vandellanoot, D. (2018). The end of cheap talk about poverty reduction the cost of closing the poverty gap while maintaining work incentives. In *Decent Incomes for All: Improving Policies in Europe* (pp. 223–243). <https://doi.org/10.1093/oso/9780190849696.003.0011>
- Congressional Research Service. (2018). *The European Union: Ongoing challenges and future prospects*. <https://crsreports.congress.gov>
- Dobbin, F., Smelser, N., & Swedberg, R. (2005). *Comparative and historical perspectives in economic sociology*. <https://www.researchgate.net/publication/260975950>
- Euractiv. (2019). *Czech Republic, Hungary and Poland 'breached EU law' by refusing refugees*. <https://www.euractiv.com/section/politics/news/czech-republic-hungary-and-poland-breached-eu-law-by-refusing-refugees/>
- European Commission. (2017). *Europos semestro teminė informacijos suvestinė „Socialinė įtrauktis“*. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_social_inclusion_lt.pdf
- European Commission. (2019a). *Europos Sąjungos ekonomika*. https://europa.eu/european-union/about-eu/figures/economy_lt
- European Commission. (2019b). *Europos Sąjungos sutarys*. https://europa.eu/european-union/law/treaties_lt
- Europos Komisija. (2008). *Europos Parlamento rezoliucija dėl Integruotųjų ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo gairių (dalis: valstybių narių ir Bendrijos bendrosios ekonominės politikos gairės). Naujo ciklo pradžia (2008–2010 m.)*.

- Europos Parlamentas. (2018). *Romos sutartis (EEB)*. <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/lt/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-rome>
- Europos Taryba. (2000). *Lisabonos strategija*. http://elibrary.lt/resursai/DB/IVPL/Lisabonos_strateg/LISABONOS_STRATEGIJA.pdf
- Eurostat. (2018a). *Regionų BVP ir namų ūkių sąskaitos*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:GDP_and_household_accounts_at_regional_level/lt#Darbo_ir_gyvenamosios_viet.C5.B3_palyginimai
- Eurostat. (2018b). *Skurdžių pajamų statistika*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Income_poverty_statistics/lt
- Gudienė, N. (2014). *Statybos projektų įgyvendinimą lemiančių sėkmės veiksnių daugikriterė analizė*. VGTU leidykla „Technika“. <https://doi.org/10.20334/2276-M>
- Guogis, A., & Urvikis, M. (2011). Socialinė gerovė, naujoji viešoji vadyba ir naujasis viešasis valdymas: šiuolaikiniai iššūkiai. *Viešasis administravimas*, 3(11), 77–86.
- Gylis, P. (2003). *Sociologija Lietuvos socialinės bei ekonominės plėtros dimensijos ir veiksniai: paradimų konkurencija*. Vilnius.
- Kaluinaitė, J., Jankauskaitė, G., Žibas, K., Aleksejūnė, V., & Morkūnaitė, R. (2018). *Inequalities in Lithuania sustainable of inequality in a context of economic growth*. <http://www.stopskurdas.lt/wp-content/uploads/2018/10/>
- Kozlovskij, V. (2018). *Ekonominės ir socialinės sanglaudos ir sąsajų su ekonomikos augimu vertinimas Europos Sąjungoje*. Mykolo Romerio universitetas.
- Kuznets, S. (1955). Economic growth and income inequality. In *The American Economic Review* (Vol. 45).
- Lazutka, R. (2003). Gyventojų pajamų nelygybė. *Filosofija. Sociologija*, 2, 22–29. <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2003~1367158857600/DS.002.0.01.ARTIC>
- Lazutka, R. (2007a). Gerovės kapitalizmo raidos problemos Lietuvoje. Iš *Lietuvos ekonominės padėties Europoje ir globalioje erdvėje analizė: straipsnių rinkinys*. Vilnius.
- Lazutka, R. (2007b). Pensijų sistemos kaip ilgalaikės visuomeninės raidos produktas. *Filosofija. Sociologija*, 18(2), 64–80.
- Lazutka, R., Skučienė, D., Černiauskas, G., Bartkus, A., Navickė, J. ir Junevičienė, J. (2013). *Socialinis draudimas Lietuvoje: kontekstas, raida, rezultatai*. Lietuvos socialinių tyrimų centras.
- Leeuwen, H. van. (2019). *The European Union is in crisis mode*. <https://www.afr.com/world/europe/the-european-union-is-in-crisis-mode-20191102-p536rv>
- Lietuvos laisvosios rinkos institutas. (2003). *Europos Sąjungos Lisabonos darbotvarkės ir jos poveikio Lietuvai įvertinimas*. Vilnius.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2019). *Nutarimas dėl Lietuvos kultūros politikos strategijos patvirtinimo*.
- Lopez, H. (2003). *Macroeconomics and inequality*. World Bank.
- Lu, S., Lin, Y.-T., Vikse, J. H., & Huang, C.-C. (2013). Effectiveness of social welfare programs on poverty reduction and income inequality in China. *Journal of Asian Public Policy*, 6(3), 277–291. <https://doi.org/10.1080/17516234.2013.850226>
- Mikulionienė, S. (2005). Socialinė atskirtis: sąvokos samprata ir vartoseną Lietuvoje. *Socialinis darbas*, 4(2), 20–32. <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/13088/2116-4494-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Milanovic, B. (2012). *Global income inequality by the numbers: In history and now-an overview*. <https://doi.org/10.1596/1813-9450-6259>
- Motesharrei, S., Rivas, J., & Kalnay, E. (2014). Human and nature dynamics (HANDY): Modeling inequality and use of resources in the collapse or sustainability of societies. *Ecological Economics*, 101, 90–102. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2014.02.014>
- Odekon, M. (2015). European Union definition of poverty. In *The SAGE Encyclopedia of World Poverty*. <https://doi.org/10.4135/9781483345727.n270>
- Pabedinskaitė, A. (2009). *Kiekybiniai sprendimų metodai* (1 dalis: Koreliacinė regresinė analizė. Prognozavimas). VGTU leidykla „Technika“.
- Petkutė, D. (2008). *Gyventojų pajamų diferenciacija šalies ir ES kontekste*. Lithuanian Academic Electronic Library. <http://gs.elaba.lt/object/elaba:1746441/>
- Prievelytė, L. (2016). *Viešosios politikos mokymasis formuojant bendrus ES skurdo ir socialinės atskirties indikatorius*. Vilniaus universitetas. <https://epublications.vu.lt/object/elaba:23340283/>
- Ravallion, M. (2018). Inequality and globalization: A review essay. *Journal of Economic Literature*, 56, 620–642. <https://doi.org/10.1257/jel.20171419>
- Reich, R. (2010). *Aftershock: The next economy and America's future*. Alfred A. Knopf.
- Servetkienė, V. (2013). *Gyvenimo kokybės daugiagimensis vertinimas, identifikuojant kritines sritis*. Vilniaus Mykolo Romerio universitetas. <https://repository.mruni.eu/handle/007/15972>
- Shin, I. (2012). Income inequality and economic growth. *Economic Modelling*, 29(5), 2049–2057. <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2012.02.011>
- Šileika, A., & Zabaraukaitė, R. (2009). Skurdas: metodologijos klausimai ir lygis Lietuvoje. *Socialinis darbas*, 8(1), 17–27.
- Skučienė, D. (2008). Pajamų nelygybė Lietuvoje. *Filosofija. Sociologija*, 19(4), 22–33. <http://mokslozurnalai.lmaledykla.lt/publ/0235-7186/2008/4/22-33.pdf>

- Stiglitz, J. (2016). Inequality and economic growth. *The Political Quarterly*, 86(S1), 134–155. <https://doi.org/10.1111/1467-923X.12237>
- Stiglitz, J. E. (2014). The price of inequality: how today's divided society endangers our future. In *Sustainable Humanity, Sustainable Nature: Our Responsibility*. www.pas.va/content/dam/accademia/pdf/es41/es41-stiglitz.pdf
- The Economist. (2015). *How inequality affects growth – The Economist explains*. <https://www.economist.com/the-economist-explains/2015/06/15/how-inequality-affects-growth>
- Tonkūnaitė-Thiemann, A. (2013). *Socialinės nelygybės profiliai Rytų ir Vidurio Europos valstybėse: daktaro disertacija*. Vilniaus universitetas.
- Ubartė, I. (2017). *Daugiakriterė sprendimų paramos ir rekomendacijų sistema sveikam ir saugiam būstui užstatytoje aplinkoje vertinti*. VGTU leidykla „Technika“. <https://doi.org/10.3846/2017-061-M>
- Vasiliauskas, A. (2000). Lietuvos ir Europos Sąjungos šalių ekonomikos išsivystymo ir augimo palyginamoji analizė. *Pinigų Studijos*, 2, 36–52.
- Visuotinė lietuvių enciklopedija. (2016). *Romos sutartis*. <https://www.vle.lt/Straipsnis/Romos-sutartis-80878>
- Vorevičienė, J. (2016). Trečiasis sektorius ir socialinė gerovė: nevyriausybių organizacijų vaidmuo gerovės valstybėje. *Kultūra ir visuomenė: socialinių tyrimų žurnalas*, 7(2), 49–71. <https://doi.org/10.7220/2335-8777.7.2.3>
- Wilensky, H. L., Los, B., & London, A. (2002). *Rich democracies*. University of California Press.
- Zabarauskaitė, R., & Gruževskis, B. (2015). *Sisteminis skurdo problemos tyrimas Lietuvoje*. Lietuvos socialinių tyrimų centras, Lietuvos Caritas.

PRIEDAI

1 priedas. Lakeno indikatoriai

1. Skurdo rizikos lygis po socialinių išmokų	10. Savo sveikatos būklės apibrėžimas priklausomai nuo pajamų dydžio
2. Pajamų pasiskirstymo nelygybė	11. Skurdo rizikos slenksčio dispersija (populiacijos dalis gyvenanti žemiau 40, 50, 70 proc. nacionalinių pajamų medianos)
3. Nuolatinis skurdo rizikos lygis (60 proc. nuo medianos)	12. Skurdo rizikos lygis susietas su konkrečiu laiku
4. Santykinis vidutinis skurdo rizikos atotrūkis	13. Skurdo rizikos lygis prieš socialines išmokas
5. Regioninė sanglauda (užimtumo koeficientų variacija)	14. GINI koficientas
6. Ilgalaikio nedarbo lygis	15. Nuolatinis skurdo rizikos lygis (50 proc. nuo medianos)
7. Bedarbių namų ūkiuose gyvenančių asmenų dalis	16. Ilgalaikio darbo lygis nuo visų bedarbių
8. Mokyklos nebaigusiu asmenų dalis nuo bendros populiacijos	17. Labai ilgalaikio nedarbo lygis nuo visos populiacijos
9. Gyvenimo trukmės tikimybė	18. Populiacijos dalis turinti labai žemo lygio išsilavinimą

SOCIAL WELFARE IN THE CONTEXT OF ECONOMIC CHANGE

Neringa MAKOVSKAJA, Laima OKUNEVIČIŪTĖ NEVERAUSKIENĖ

Abstract. The European Union is considered the largest structure with huge economic potential. However, a significant slowdown or even stagnation of economic growth is expected in the future. Most of all, social isolation and increased polarization of the population are affected. The theories of the relationship between social welfare and economic growth in the article suggest that there is a close relationship between differentiation of the population and sustainable economic growth. An analysis of the scientific literature conducted during the study showed that countries in which successful social prevention has a higher potential for economic growth. A multi-criteria analysis was carried out using the SAW approach to assess which EU countries are most successfully solving social problems. The first analysis showed that countries that pay more attention to the prevention of social problems are characterized by improved relations between the state and the market, as well as increased public confidence in public policy and a desire to contribute. Such a tandem of social activity stabilizes and improves the economic and social situation of states. The results obtained allowed us to assess the existence of a connection between social security and economic growth. Correlation analysis shows that an increase in social security indicators can affect economic growth, and there is a correlation between them.

Keywords: inequality, poverty, social exclusion, economic growth, the European Union.